Vímuefnaneysla unglinga á Íslandi

Þróun frá 1997 til 2015

RANNSÓKNIR & GREINING
HÁSKÓLANUM Í REYKJAVÍK

Hrefna Pálsdóttir
Jón Sigfússon
Inga Dóra Sigfúsdóttir
Álfgeir Logi Kristjánsson

www.rannsoknir.is
Rit þetta má ekki afrita með nokkrum hætti, svo sem með ljósmyndun, prentun, hljóðritun eða á sambærilegan hátt, að hluta eða í heild, án skriflegs leyfis Rannsókna & greiningar.

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit 3
Yfirlit yfir myndir 4
Listi yfir töflur 5
Inngangsorð 6
Aðferð og gögn 6
Þátttakendur og framkvæmd 6
Mælitæki 7
Úrvinnsla 8
Niðurstöður 9
Reykingar 9
Daglegar reykingar 9
Rafsígarettur og tóbakslíki 10
Munn- og neftóbaksnotkun 11
Munntóbak einu sinni eða oftar um ævina 11
Neftóbak einu sinni eða oftar um ævina 12
Munntóbak 20 sinnum eða oftar um ævina 13
Neftóbak 20 sinnum eða oftar um ævina 14
Munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga 15
Neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga 16
Neysla áfengis 17
Áfengi einu sinni eða oftar um ævina 17
Áfengi einu sinni eða oftar sl. 30 daga 17
Ölvun einu sinni eða oftar um ævina 18
Ölvun einu sinni eða oftar sl. 30 daga 18
Neysla kannabisefna 19
Hass einu sinni eða oftar um ævina 19
Marijúana einu sinni eða oftar um ævina 19
Neysla annarra vímuefna 20
Amfetamín einu sinni eða oftar um ævina 20
Kókaín einu sinni eða oftar um ævina 21
E-töflu(r) einu sinni eða oftar um ævina 21
Sveppir einu sinni eða oftar um ævina 22
Sniff einu sinni eða oftar um ævina 22

Yfirlit yfir myndir

Mynd 1. Hlutfall nemenda í 8. - 10. bekk sem hafa prófað að reykja sígarettu(r) einhvern tíma um ævina, árin 1997 - 2015 9
Mynd 2. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem reykja sígarettu(r) daglega, árin 1997 - 2015 9
Mynd 3. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar um ævina, árin 2003 – 2015. 11
Mynd 4. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar um ævina, árin 2003 - 2015 11
Mynd 5. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar um ævina, árin 2003 – 2015. 12
Mynd 6. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar um ævina, árin 2003 - 2015. 12
Mynd 7. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, árin 2003 – 2015. 13
Mynd 8. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, árin 2003 - 2015 13
Mynd 9. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, árin 2003 - 2015. 14
Mynd 10. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, árin 2003 - 2015. 14
Mynd 11. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 2006 - 2015. 15
Mynd 12. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 2006 – 2015. 15
Mynd 13. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 2006 - 2015. 16
Mynd 14. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 2006 - 2015. 16
Mynd 15. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa drukkið áfengi af einhverju tagi einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 – 2015 17
Mynd 16. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa drukkið áfengi af einhverju tagi einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 1997 - 2015 17
Mynd 17. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa orðið ölvuð einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 – 2015. 18
Mynd 18. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa orðið ölvuð einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 1997 – 2015. 18
Mynd 19. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 – 2015. 19
Mynd 20. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað marijúana einu sinni eða oftar um ævina, árin 2009 - 2015 19
Mynd 21. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað amfetamín einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 - 2015 20

Mynd 22. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað kókaín einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 - 2015. 21
Mynd 23. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað E-töflu(r) einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 – 2015. 21
Mynd 24. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað sveppi einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 – 2015. 22
Mynd 25. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa sniffað einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 - 2015. 22

Listi yfir töflur

Tafla 1 Heildarfjöldi þátttakenda í 8., 9. og 10. bekk árin 1997 til 2015. 7
Tafla 2 Hve oft hefur þú reykt raf-sígarettur(rafrettur) um ævina. Hlutfall (%) nemenda í 8.,9 og 10.bekk á landinu. 10
Tafla 3 Hve oft hefur þú notað tóbakslíki um ævina. Hlutfall (%) nemenda í 8.,9 og 10.bekk á landinu. 10

Inngangsorð

Í úttektinni hér á eftir gefur að líta niðurstöður rannsókna meðal nemenda í efstu bekkjum grunnskóla á Íslandi, árið 2015. Gagnasöfnun fór fram með spurningalistakönnun í febrúarmánuði. Í ár er eingöngu horft til vímuefnanotkunar, þ.m.t. daglegra reykinga, munn- og neftóbaksnotkunar, ölvunardrykkju og neyslu ólöglegra fíkniefna. Allar myndir í þessari skýrslu standa sjálfstæðar og eru látnar tala sínu máli.

Samstarfsaðilar Rannsókna & greiningar eru fjölmargir en stuðningur mennta- og menningarmálaráðuneytisins við rannsóknirnar hefur gert það að verkum að velflest sveitarfélög í landinu nýta sér upplýsingar úr rannsóknunum þar sem greint er frá högum og líðan barna og ungmenna á hverjum stað. Sem dæmi þá nýta sveitarfélög sem í búa um 70 - 80% landsmanna sér niðurstöður rannsóknanna ár hvert til ákvarðanatöku í stefnumálum og aðgerðum sem lúta að börnum og ungmennum. Þá njóta um 70% nemenda landsins þess að unnar eru sértækar skólaskýrslur fyrir skólana svo skoða megi stöðu mála í viðkomandi skóla. Þá má geta þess að í þróun og framkvæmd Ungt fólk rannsóknanna hefur starfsfólk Rannsókna & greiningar og mennta- og menningarmálaráðuneytisins notið góðs af einstöku samstarfi við skólastjórnendur, kennara og nemendur í grunn- og framhaldsskólum landsins. Án samstarfs þessara aðila væru rannsóknirnar ekki framkvæmanlegar.

Aðferð og gögn

Þátttakendur og framkvæmd

Skýrsla þessi byggir á gögnum Rannsókna & greiningar (R&G) sem safnað hefur verið meðal nemenda í efstu bekkjum grunnskóla árin 1997, 2000, 2003, 2006, 2009, 2012, 2013 og 2015. Mennta- og menningarmálaráðuneytið hefur verið samstarfsaðili R&G við gerð og úrvinnslu allra þessara kannananna. Framkvæmd og úrvinnsla hefur verið á vegum Rannsókna & greiningar við Háskólann í Reykjavík frá 1999, en fyrir þann tíma á vegum Rannsóknarstofnunar uppeldis- og menntamála. Spurningalistar hafa verið sendir í alla skóla á landinu þar sem kennarar sjá um að leggja þá fyrir eftir skýrum fyrirmælum. Með hverjum spurningalista fylgir ómerkt umslag sem

þátttakendur setja spurningalistann í að útfyllingu lokinni. Ávallt er ítrekað fyrir þátttakendum að rita hvorki nafn, kennitölu eða aðrar persónurekjanlegar upplýsingar á spurningalistana svo útilokað sé að rekja svörin til þeirra. Jafnframt eru þeir vinsamlegast beðnir um að svara öllum spurningunum eftir bestu samvisku og biðja um hjálp ef þeir þurfa á að halda. Tafla 1 sýnir fjölda þátttakenda í 8., 9. og 10. bekk hvert ár og svarhlutfall.

Tafla 1 Heildarfjöldi þátttakenda í 8., 9. og 10. bekk árin 1997 til 2015.

Ár	Fjöldi þátttakenda	Hlutfall af þýði (%)
1997	9.292	90
2000	9.487	82
2003	10.743	81
2006	10.489	82
2009	11.178	84
2012	11.222	86
2013	11.408	87
2014	10.783	86
2015	10.440	83

Mælitæki

Mælitæki rannsóknanna eru ítarlegir spurningalistar, fyrir nemendur í 8.-10. bekk, sem hafa verið þróaðir ár frá ári, fyrst af starfsfólki Rannsóknastofnunar uppeldis- og menntamála en á síðari árum af Rannsóknum & greiningu. Spurningarnar eru mótaðar af fagfólki í félagsvísindum þar sem farið er eftir ströngum kröfum um að þær geti af sér öruggar niðurstöður, og að áreiðanleiki og réttmæti sé ávallt í fyrirrúmi.

Úrvinnsla

Í þessari skýrslu er dregin upp lýsandi mynd af þróun og breytingum á tíðni vímuefnaneyslu unglinga sem sækja nám í efstu bekkjum grunnskóla á Íslandi frá 1997 til 2015. Fyrst er fjallað um reykingar, þá notkun munn- og neftóbaks, svo áfengisnotkun og að lokum notkun kannabisefna og annarra ólöglegra vímuefna. Almennt er niðurstöðum ekki skipt eftir kyni nema í málaflokkum þar sem vel þekktur kynjamunur er fyrir hendi t.d. í umfjöllum um munn- og neftóbak.

Niðurstöður

Reykingar

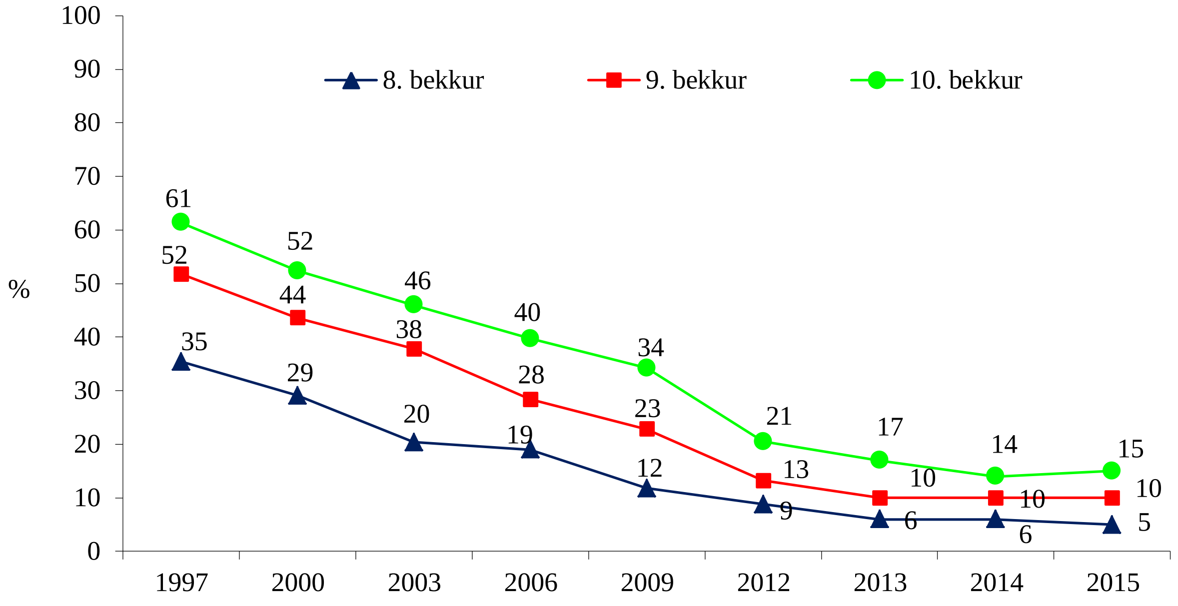

Mynd 1. Hlutfall nemenda í 8. - 10. bekk sem hafa prófað að reykja sígarettu(r) einhvern tíma um ævina, árin 1997 - 2015.

Daglegar reykingar

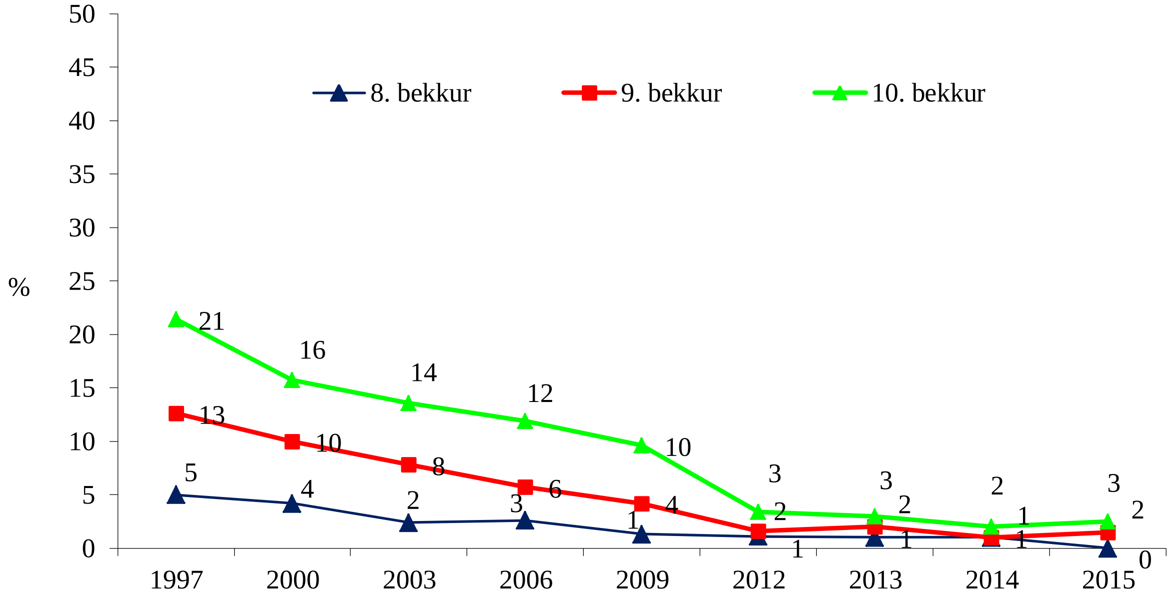

Mynd 2. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem reykja sígarettu(r) daglega, árin 1997 - 2015.

Rafsígarettur og tóbakslíki

Tafla 2 Hve oft hefur þú reykt raf-sígarettur(rafrettur) um ævina. Hlutfall (%) nemenda í 8.,9 og 10. bekk á landinu.

	2015 (%)		
	Landið		
Raf-sígarettur fjöldi skipta:	**8.bekkur**	**9.bekkur**	**10.bekkur**
Aldrei	93,0 (3182)	87,9 (3074)	82,9 (2829)
1x-5x	5,1 (175)	7,0 (244)	9,9 (338)
6x-19x	1,1 (36)	2,4 (85)	3,0 (101)
20x eða oftar	0,8 (27)	2,7 (94)	4,2 (144)

Tafla 3 Hve oft hefur þú notað tóbakslíki um ævina. Hlutfall (%) nemenda í 8.,9 og 10. bekk á landinu.

	2015 (%)		
	Landið		
Tóbakslíki fjöldi skipta:	**8.bekkur**	**9.bekkur**	**10.bekkur**
Aldrei	97,4 (3283)	95,0 (3284)	91,1 (3073)
1x-5x	1,9 (63)	2,9 (100)	5,6 (189)
6x-19x	0,5 (17)	1,2 (42)	2,0 (67)
20x eða oftar	0,2 (8)	0,9 (30)	1,4 (46)

Munn- og neftóbaksnotkun

Munntóbak einu sinni eða oftar um ævina

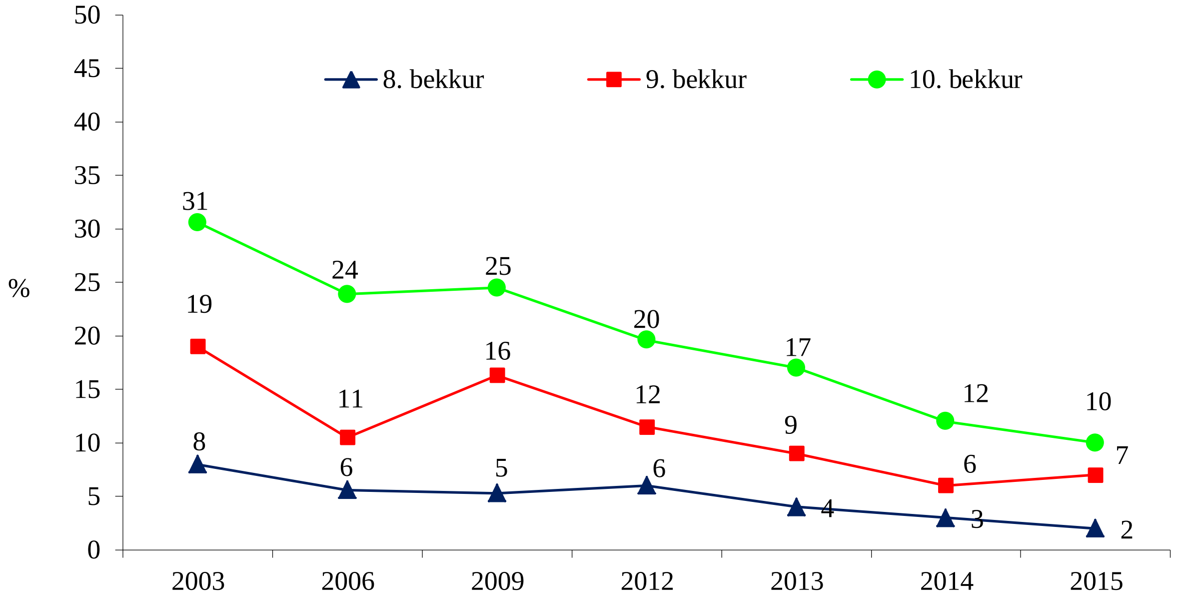

Mynd 3. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar um ævina, árin 2003 – 2015.

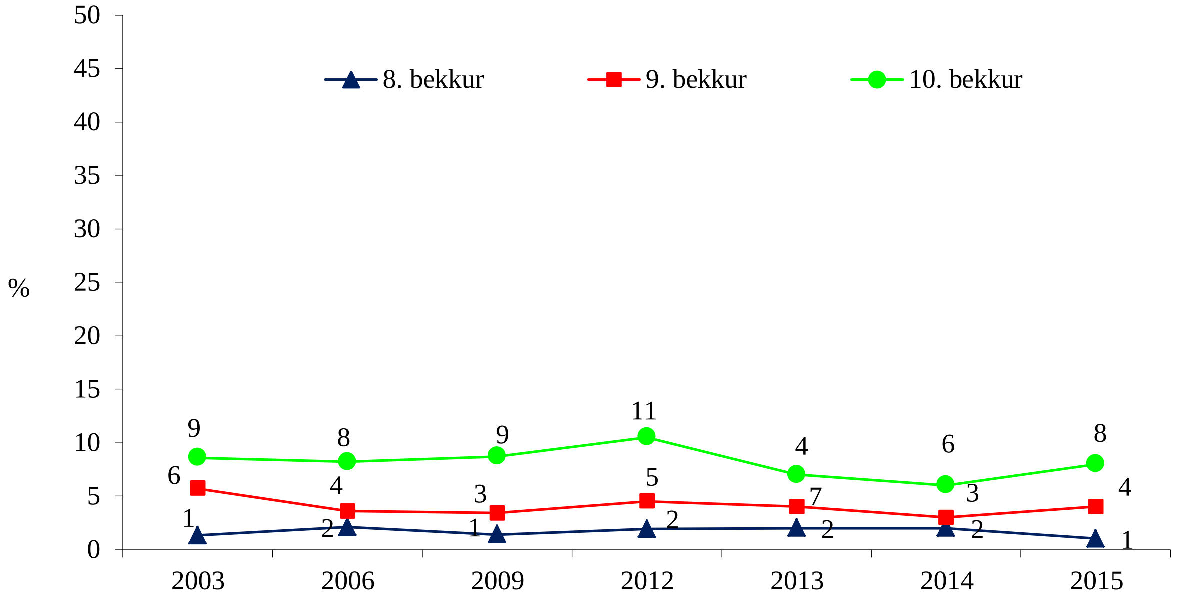

Mynd 4. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar um ævina, árin 2003 - 2015.

Neftóbak einu sinni eða oftar um ævina

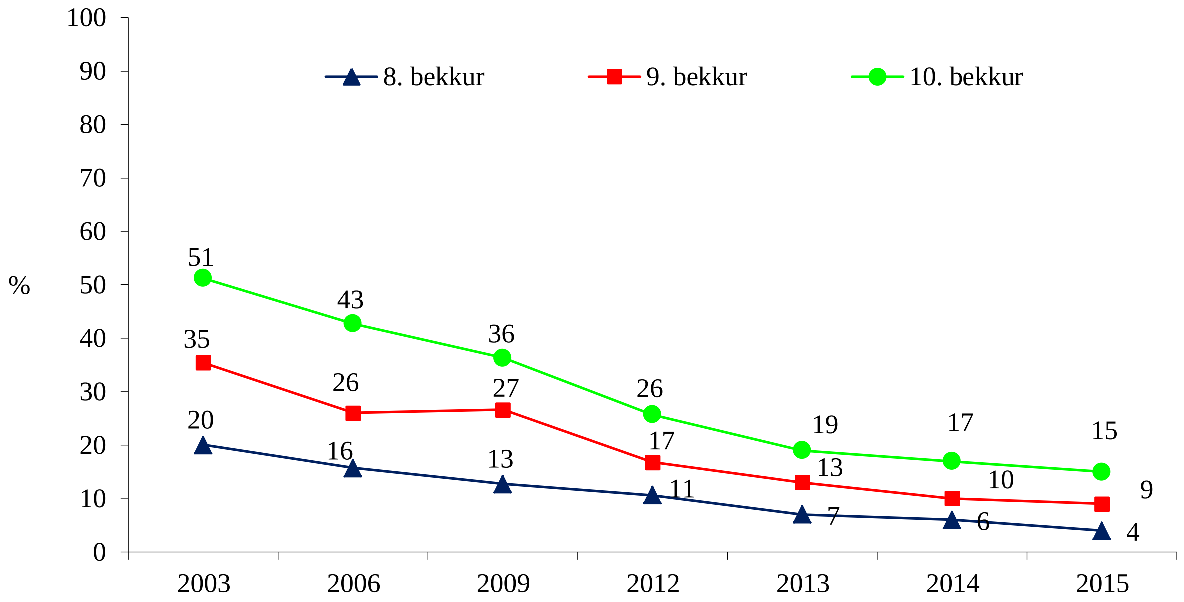

Mynd 5. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar um ævina, árin 2003 – 2015.

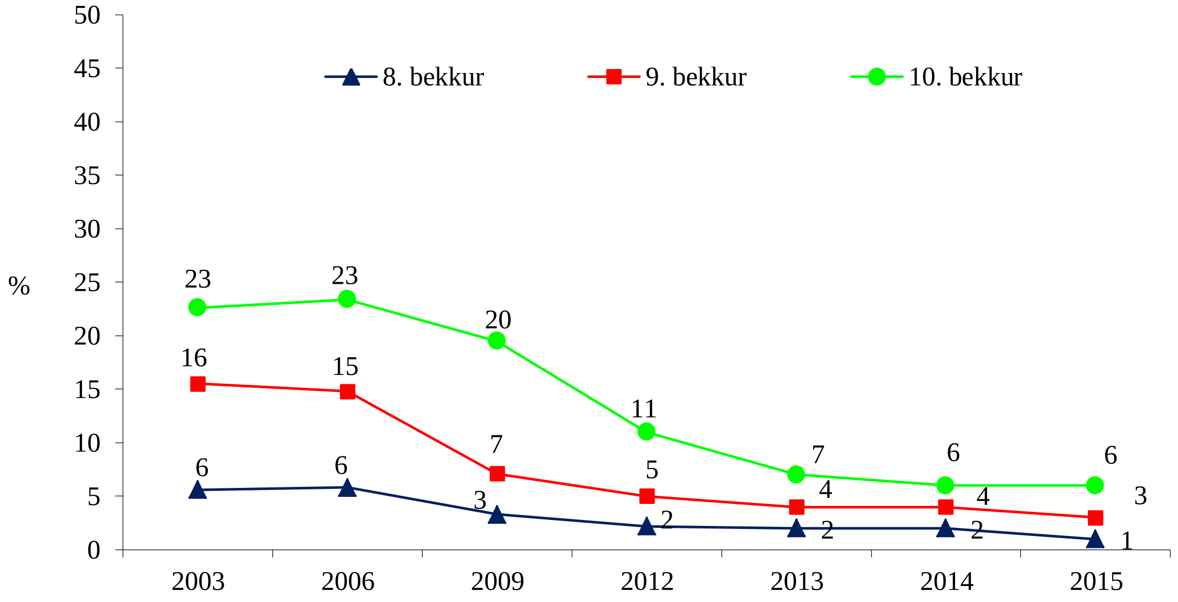

Mynd 6. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar um ævina, árin 2003 - 2015.

Munntóbak 20 sinnum eða oftar um ævina

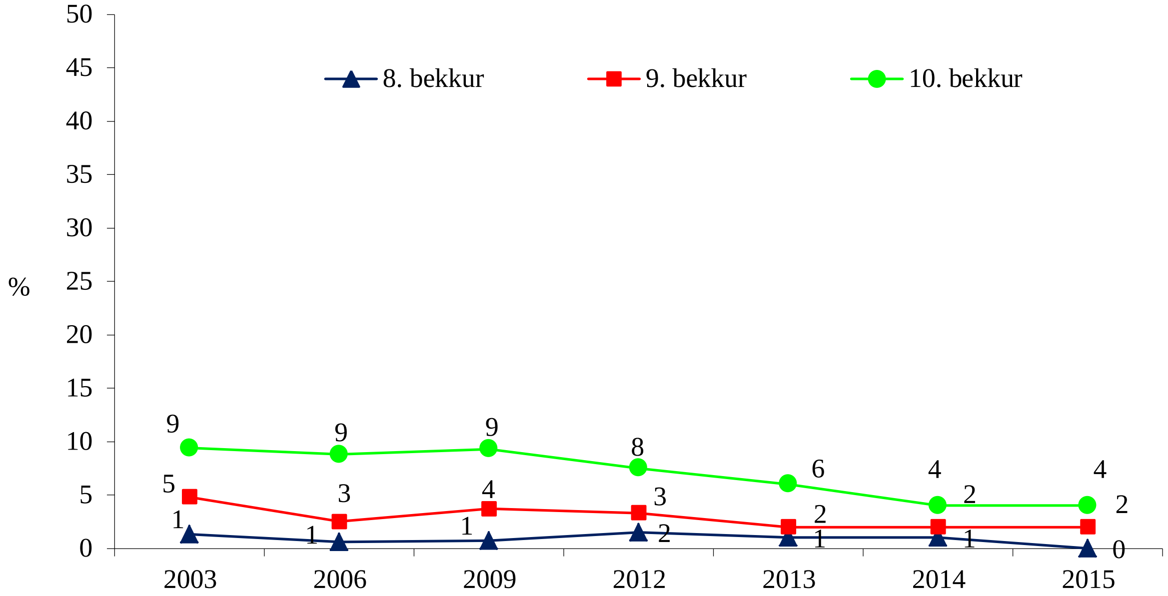

Mynd 7. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, árin 2003 – 2015.

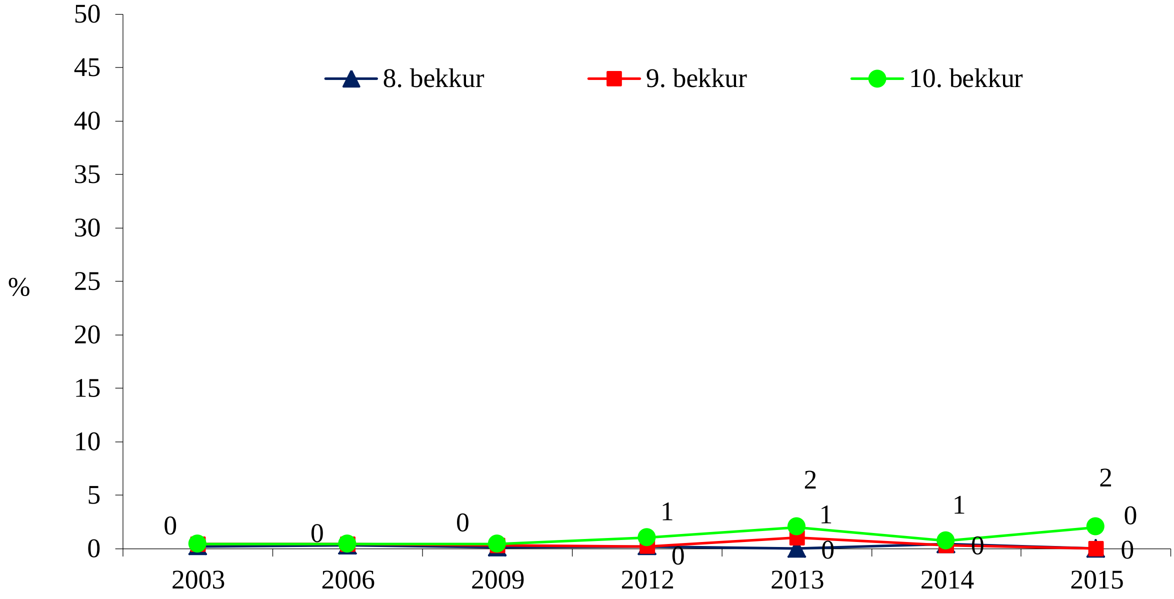

Mynd 8. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, árin 2003 - 2015.

Neftóbak 20 sinnum eða oftar um ævina

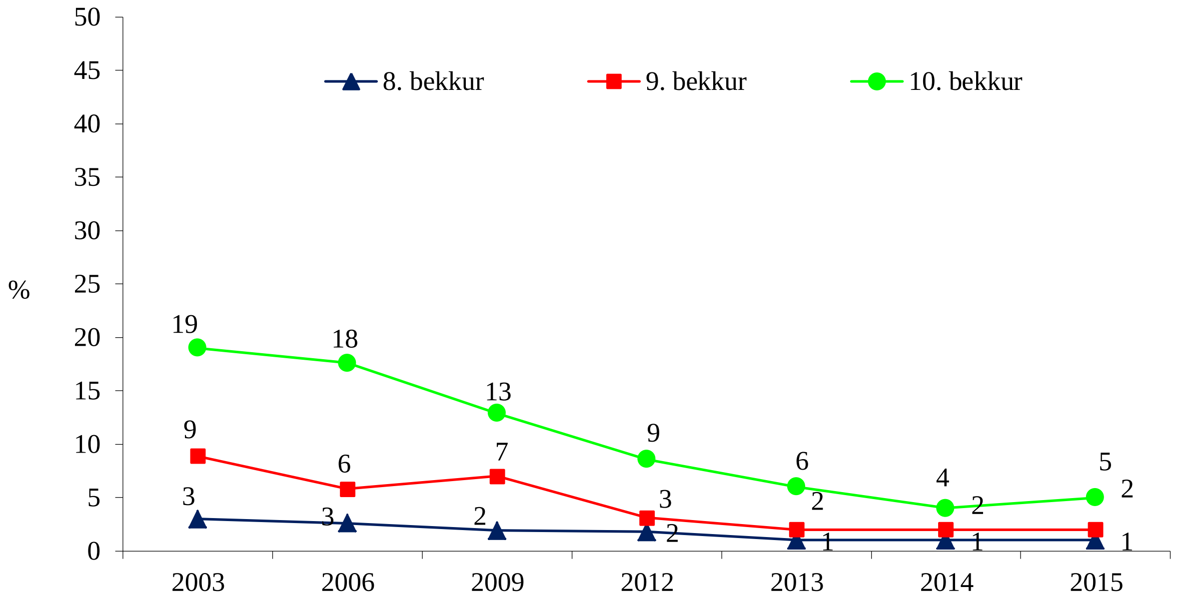

Mynd 9. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, árin 2003 - 2015.

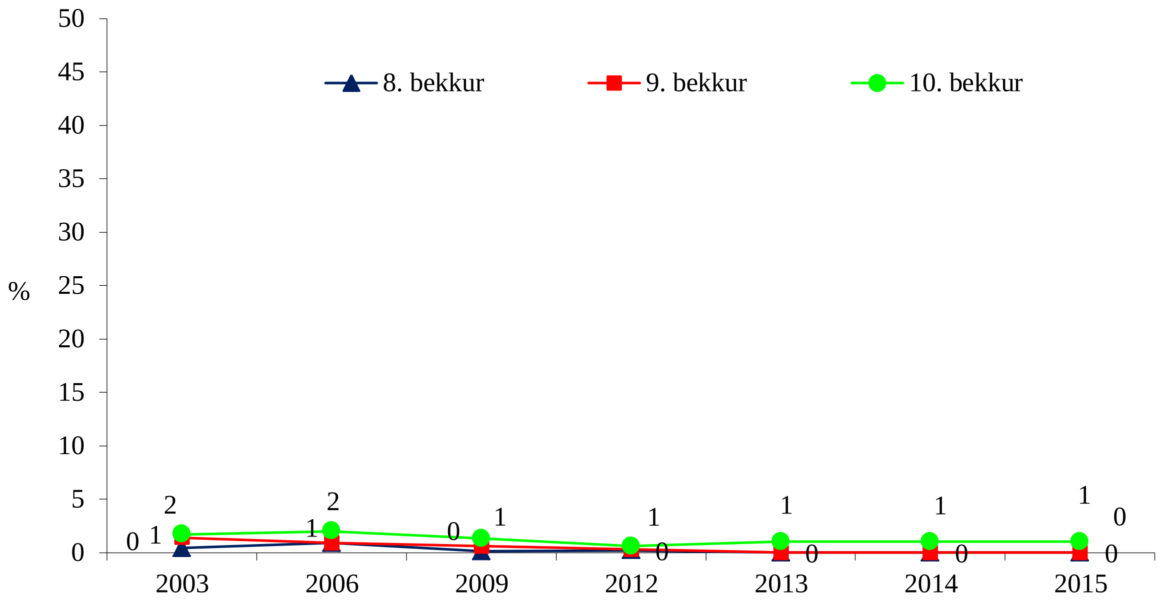

Mynd 10. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak 20 sinnum eða oftar um ævina, árin 2003 - 2015.

Munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga

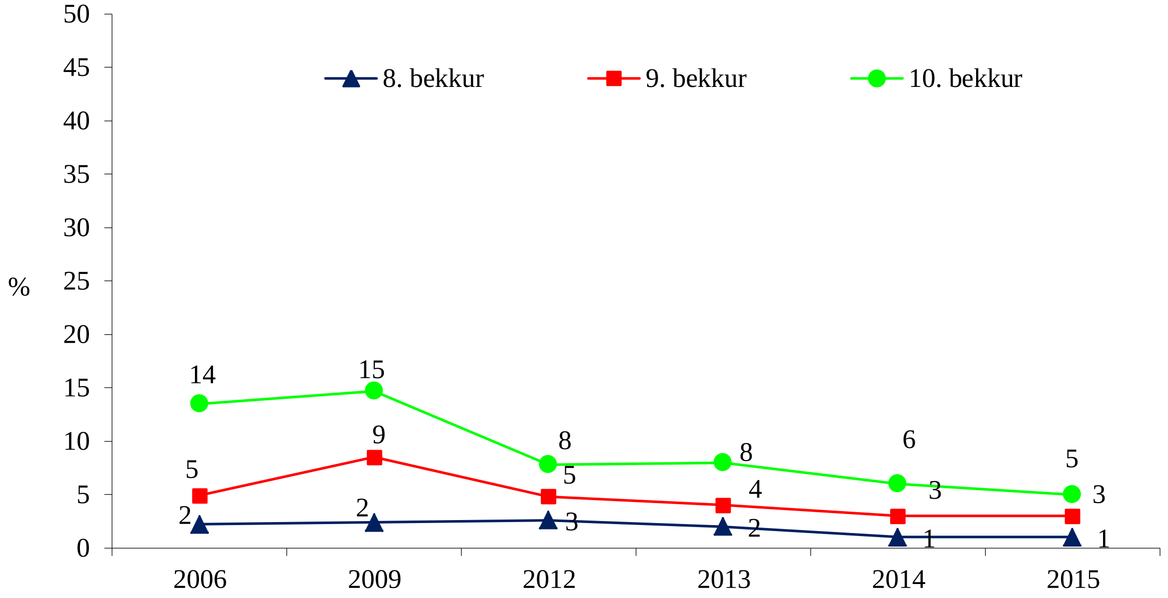

Mynd 11. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 2006 - 2015.

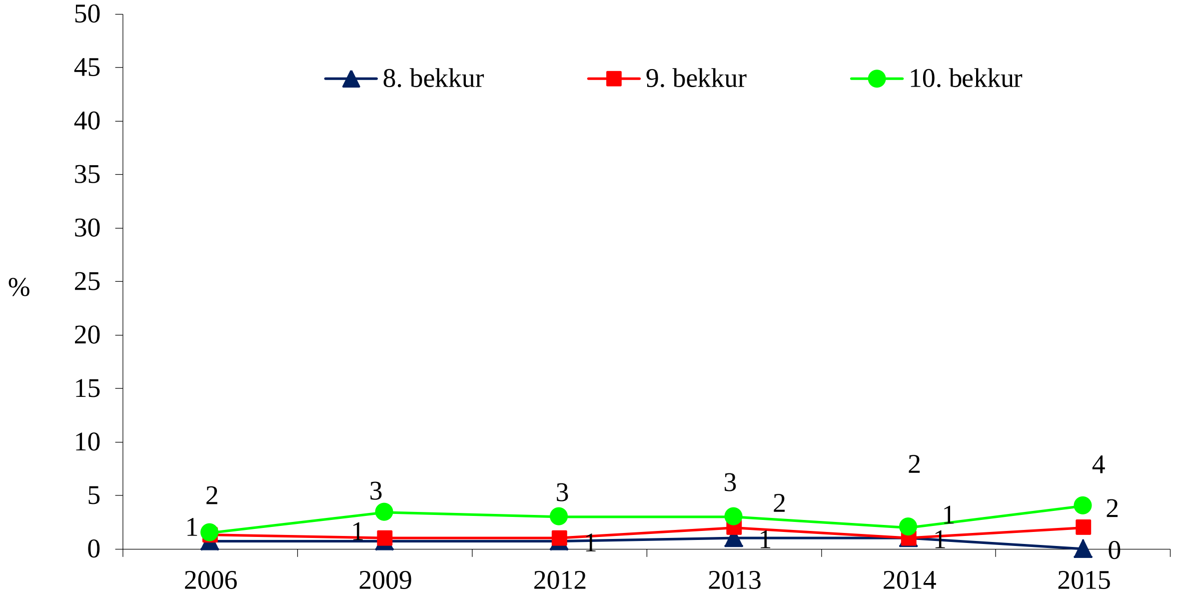

Mynd 12. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað munntóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 2006 – 2015.

Neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga

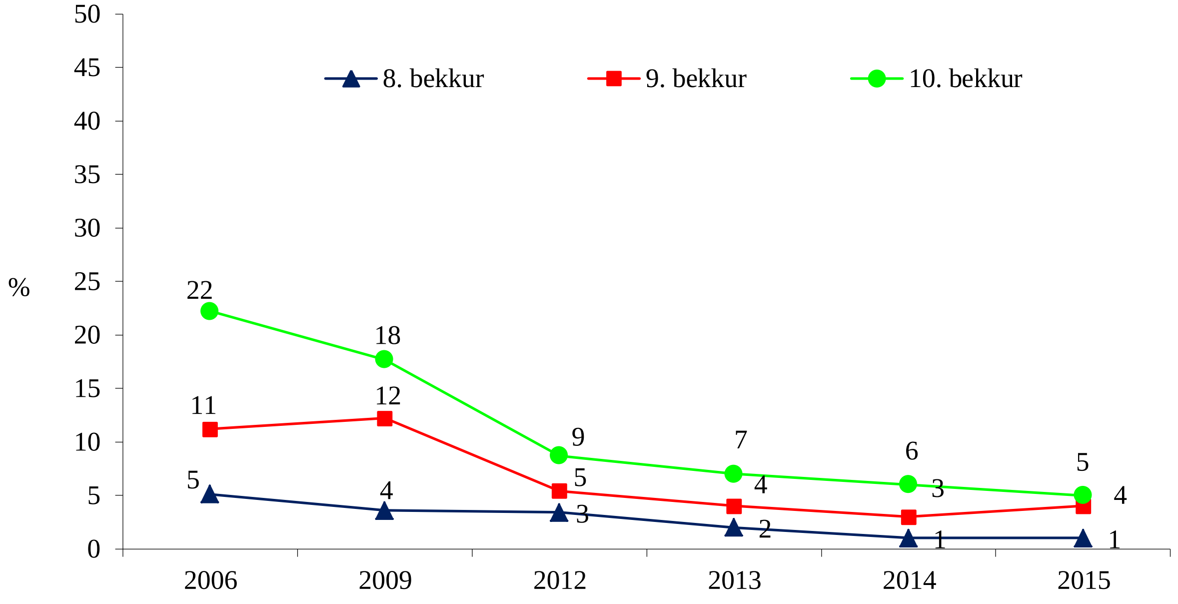

Mynd 13. Hlutfall **stráka** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 2006 - 2015.

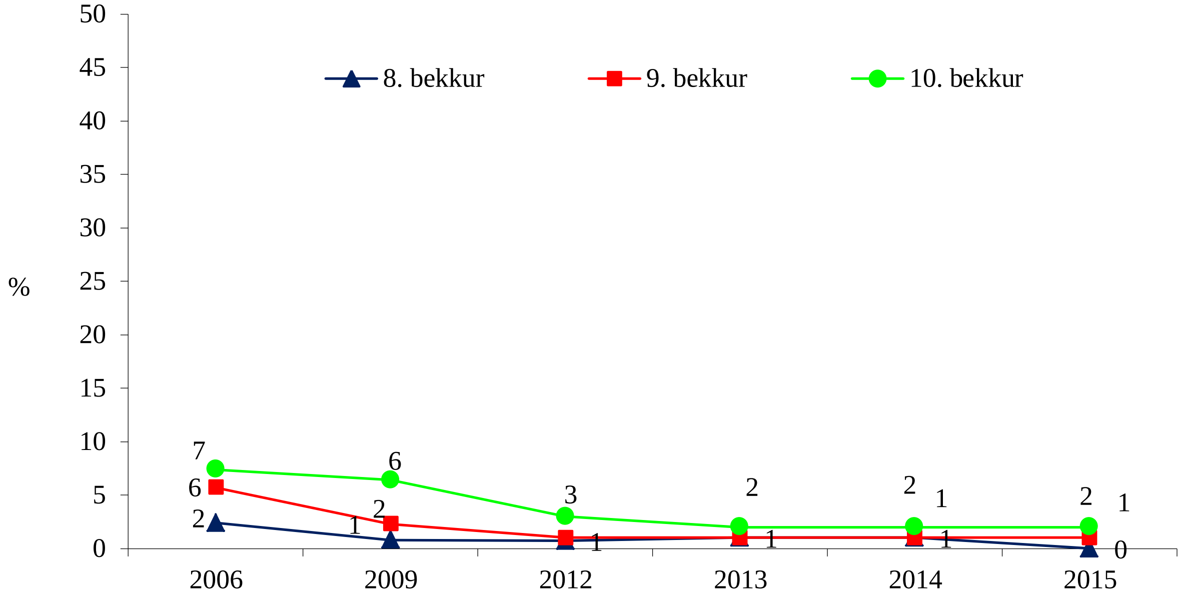

Mynd 14. Hlutfall **stelpna** í 8.-10. bekk sem hafa notað neftóbak einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 2006 - 2015.

Neysla áfengis

Áfengi einu sinni eða oftar um ævina

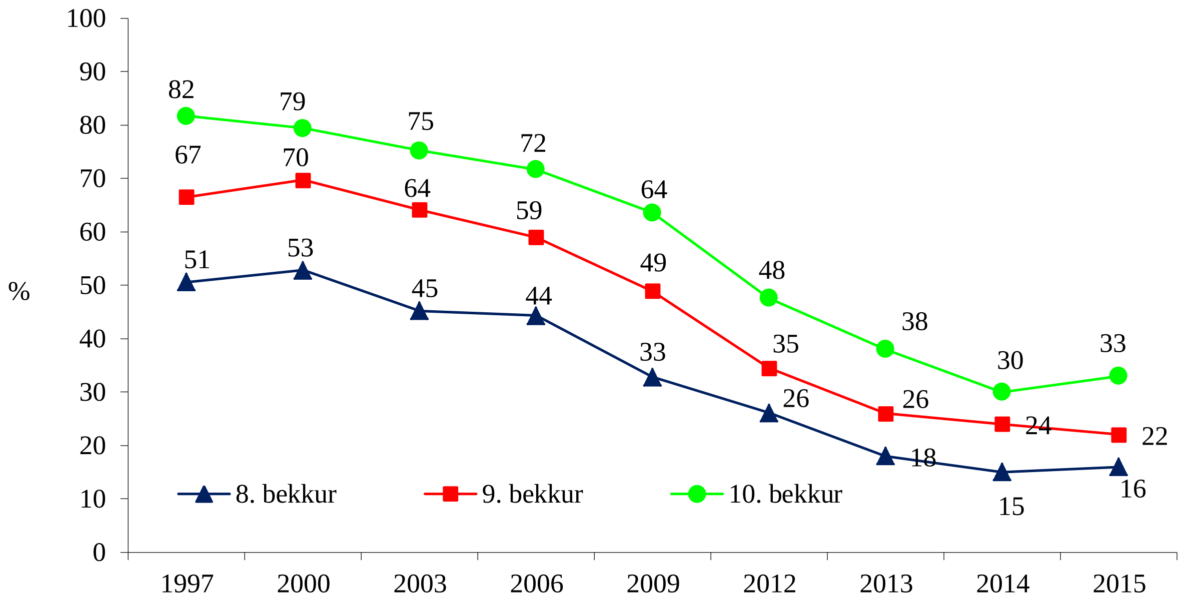

Mynd 15. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa drukkið áfengi af einhverju tagi einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 – 2015.

Áfengi einu sinni eða oftar sl. 30 daga

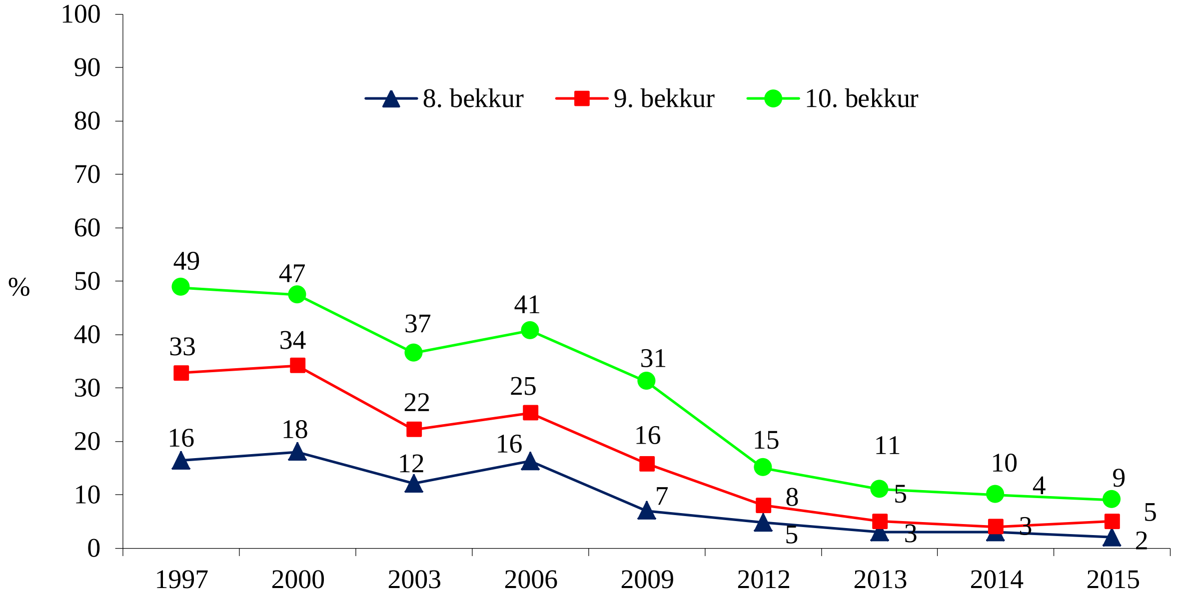

Mynd 16. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa drukkið áfengi af einhverju tagi einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 1997 - 2015.

Ölvun einu sinni eða oftar um ævina

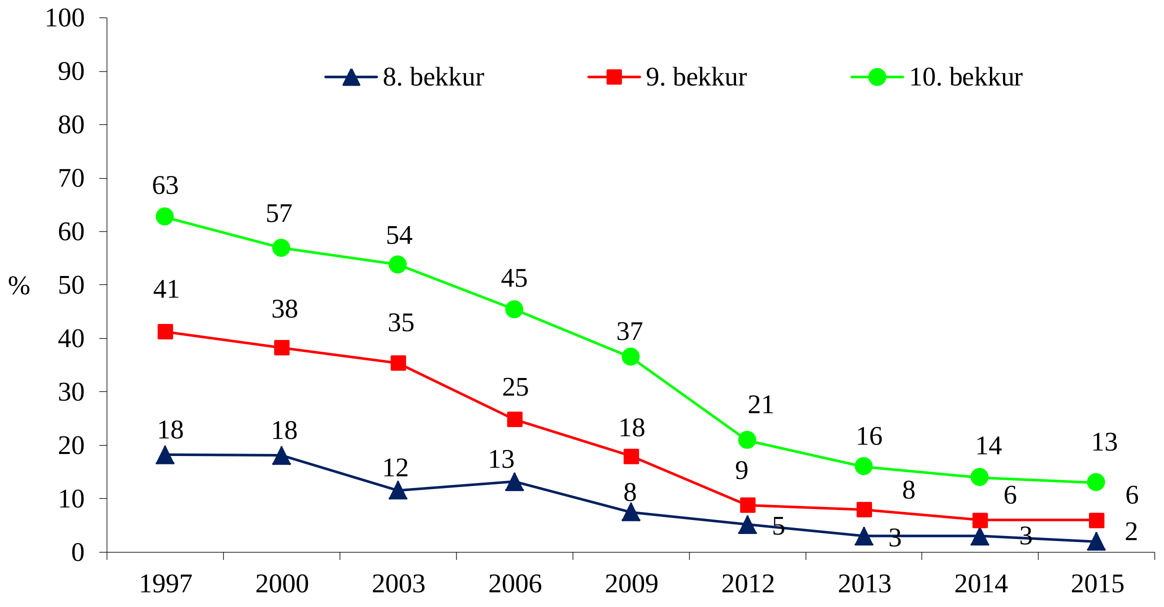

Mynd 17. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa orðið ölvuð einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 – 2015.

Ölvun einu sinni eða oftar sl. 30 daga

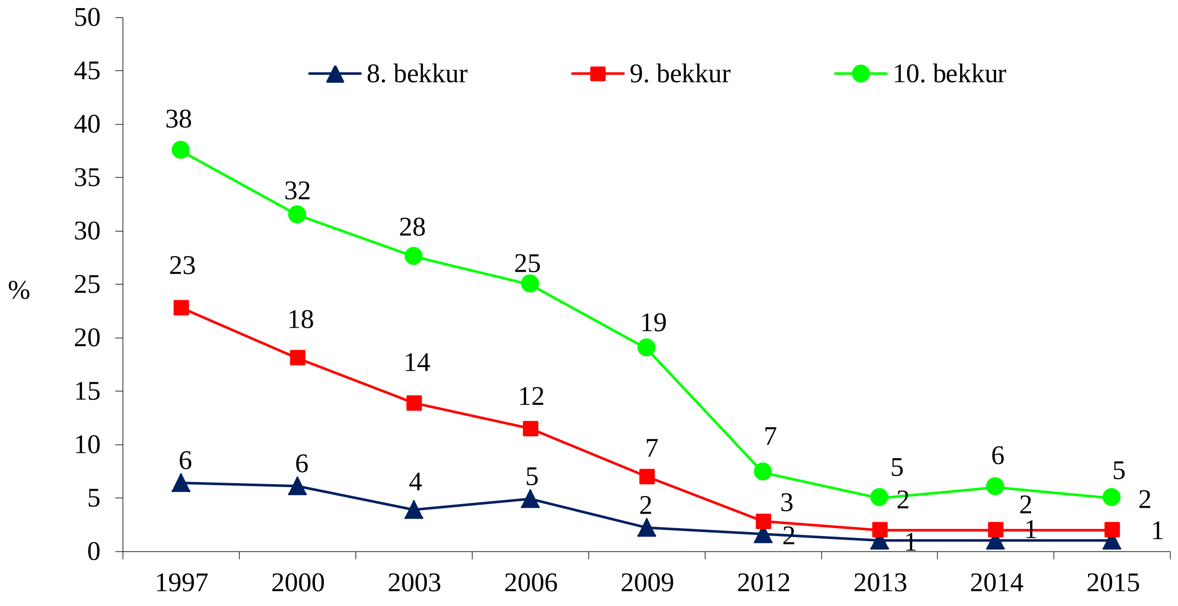

Mynd 18. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa orðið ölvuð einu sinni eða oftar sl. 30 daga, árin 1997 – 2015.

Neysla kannabisefna

Hass einu sinni eða oftar um ævina

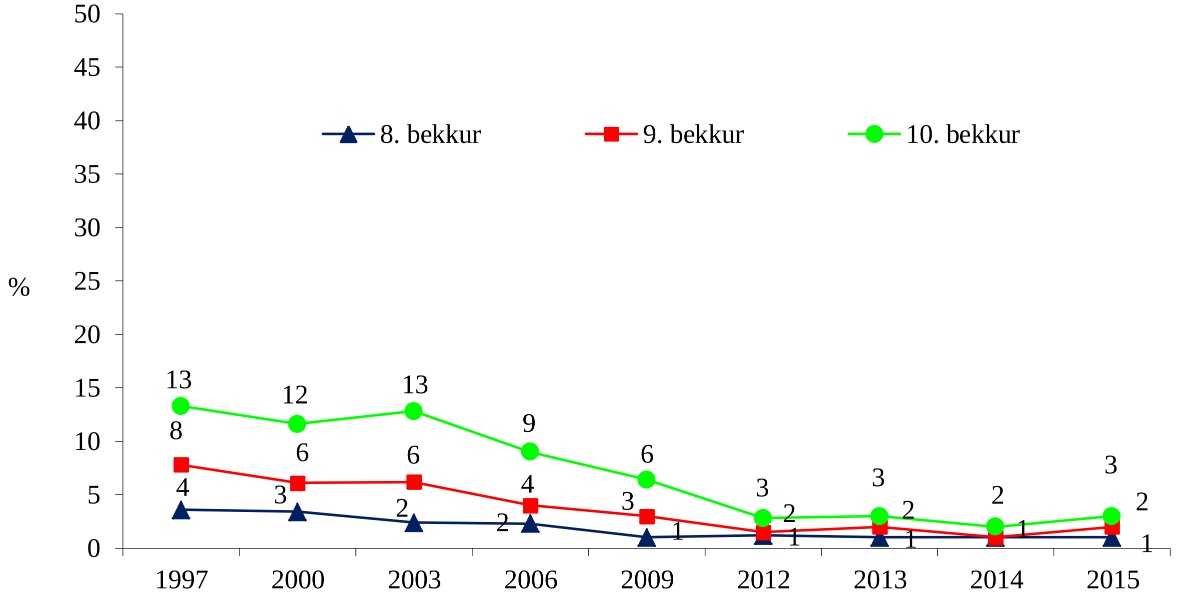

Mynd 19. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað hass einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 – 2015.

Marijúana einu sinni eða oftar um ævina

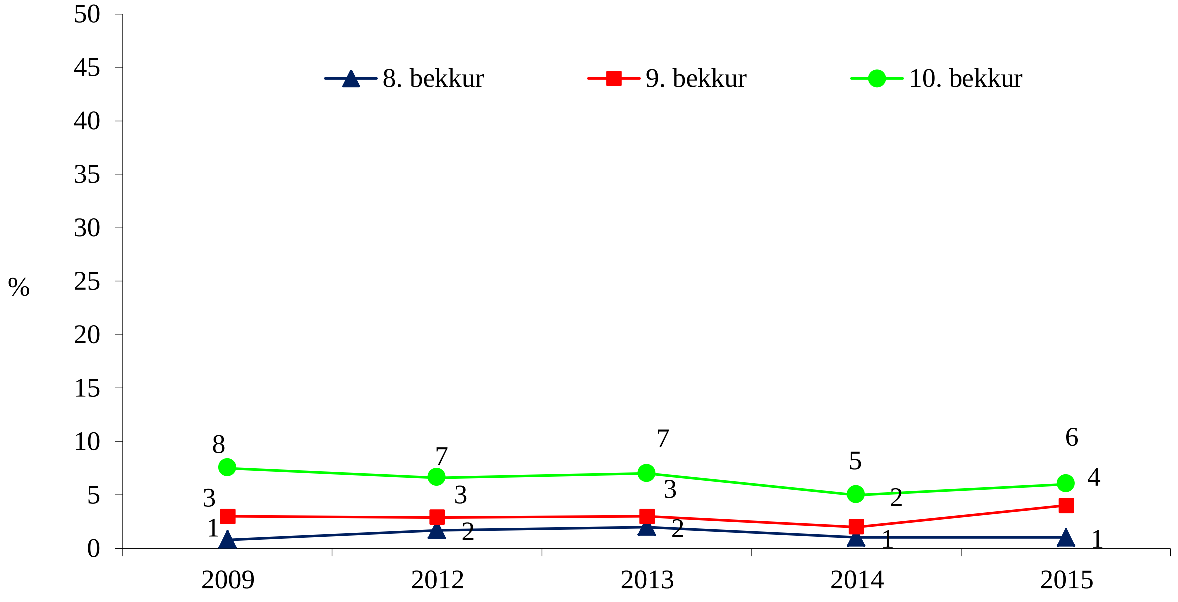

Mynd 20. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað marijúana einu sinni eða oftar um ævina, árin 2009 - 2015.

Neysla annarra vímuefna

Amfetamín einu sinni eða oftar um ævina

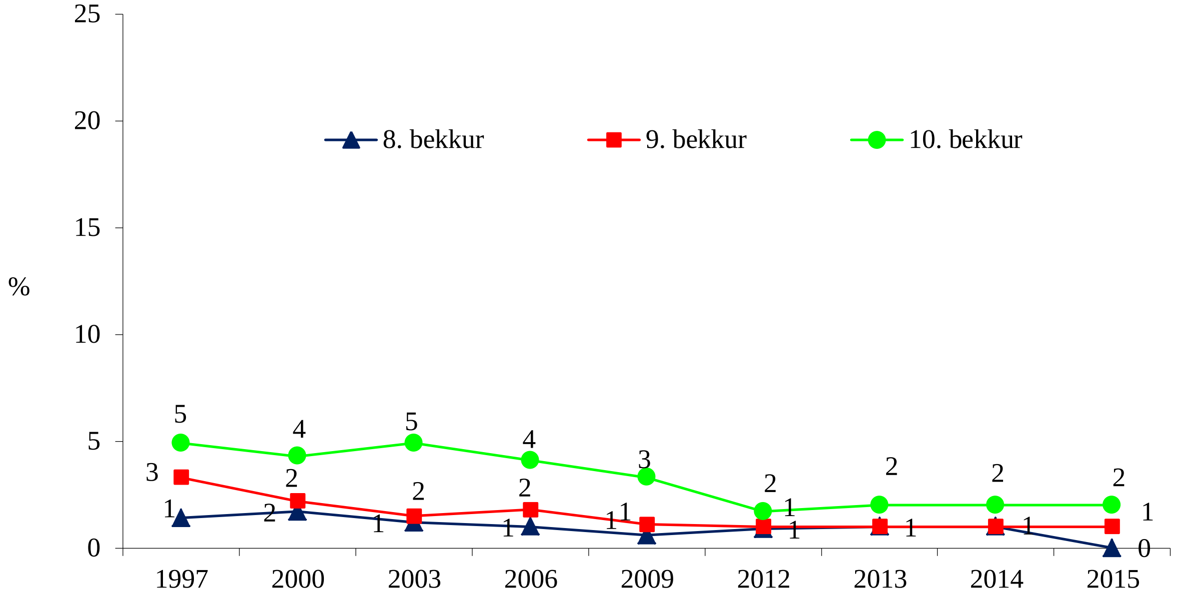

Mynd 21. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað amfetamín einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 - 2015.

Kókaín einu sinni eða oftar um ævina

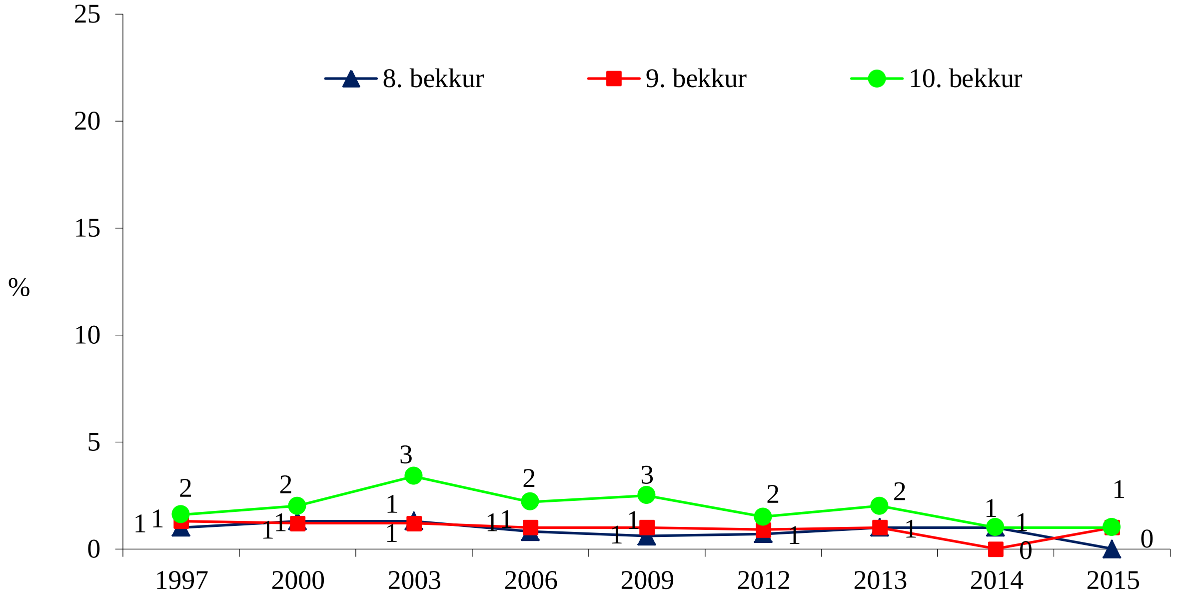

Mynd 22. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað kókaín einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 - 2015.

E-töflu(r) einu sinni eða oftar um ævina

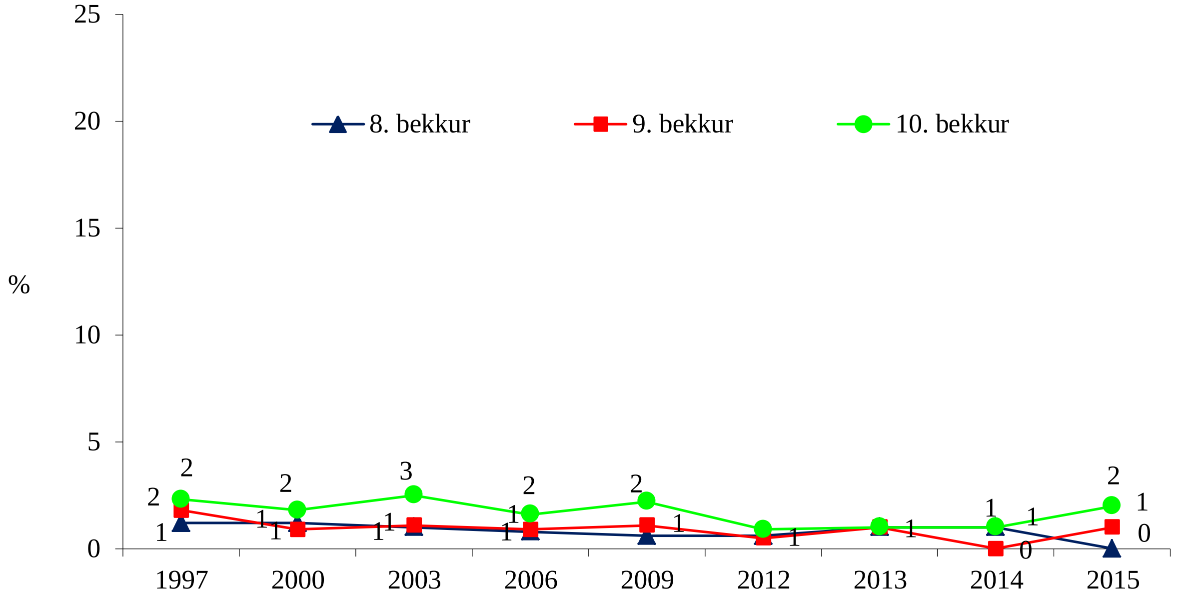

Mynd 23. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað E-töflu(r) einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 – 2015.

Sveppir einu sinni eða oftar um ævina

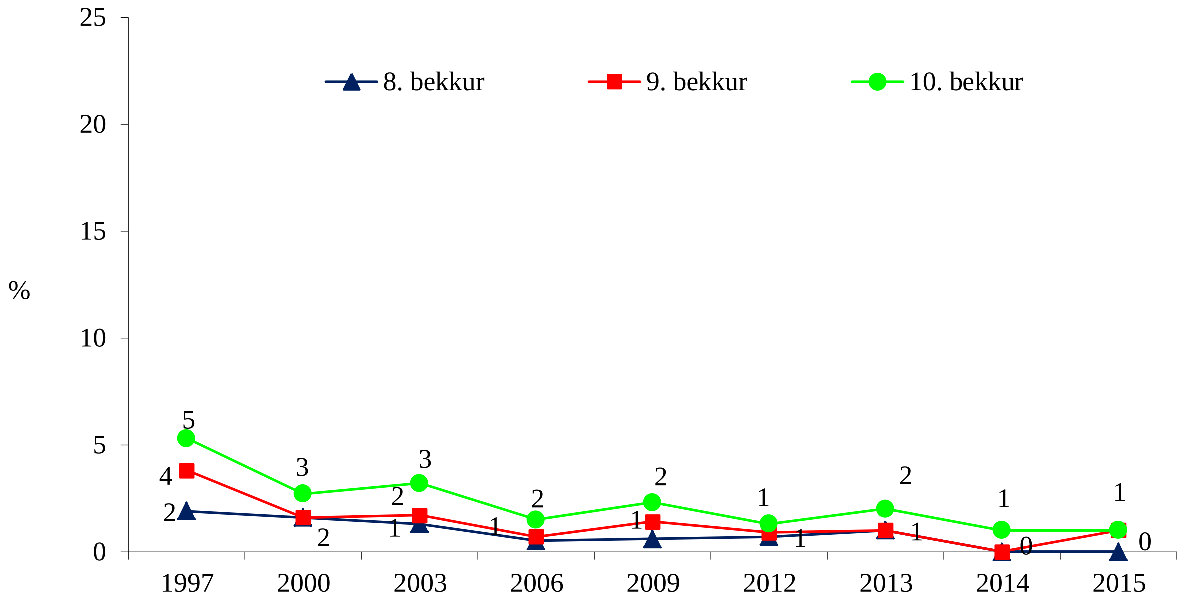

Mynd 24. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa notað sveppi einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 – 2015.

Sniff einu sinni eða oftar um ævina

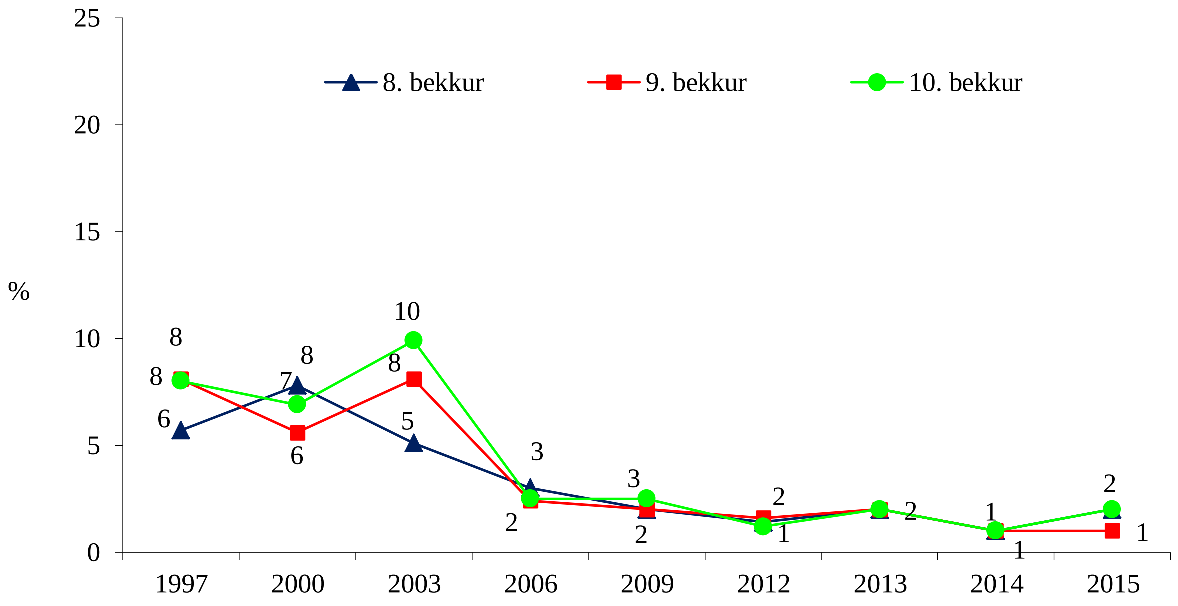

Mynd 25. Hlutfall nemenda í 8.-10. bekk sem hafa sniffað einu sinni eða oftar um ævina, árin 1997 - 2015.